

Over woorden, posters en taalbeleid

1 april 2005

Auteur: Hilde Leon

Volume: 34

Nummer: 4

Pagina's: 39-50

Documenten

- [vonk_jrg34_040.pdf](#)

39 over woorden posters en taalbeleid hilde leon schrijf eens een artikel in verband met wat je nu doet zei mijn collega tussen twee telefoongesprekken door terwijl de bomen tijdens de busrit naar huis aan me voor bij zoefden dook de ene zin na de andere voor dit artikel op ongeordend in een verkeerde stijl inadequaaf woordgebruik maar de basis was er dat ervaren veel leerlingen uit de eerste graad van het secundair nederlandstalig onderwijs in het brusselse met de regelmaat van de klok ze hebben ideeën maar krijgen er geen lijn in praten of schrijven wat ongenueanceerd ze vinden hun woorden niet de oorzaak van hun zwakke verwoordingsvaardigheid verschilt echter met die van mij nederlands is mijn moedertaal voor hen is het een tweede of derde taal een artificiële taal die enkel binnen de klas gehanteerd wordt ik ben aan mijn taal gehecht zij beschouwen nederlands vaak als een noodzakelijk obstakel om aan een job te geraken de emotionele band met die taal kan ik vanuit mijn positie als nascholer niet scheppen ze middelen geven om die schooltaal beter onder de knie te krijgen kan ik via hun leraren wel gebrek aan woordenschat beheersen als je weet dat die woorden verschillende kenniselementen in een mondelinge of schriftelijke tekst betekenis geven secundaire scholen schrijven en logische verbanden leggen dan moet leraren het gebrek aan woordenschat daar snel op ingespeeld worden bovenaan hun knel puntenlijstje wanneer je wat uit het volgende tekstje blijkt dat een verder navraagt ontdek je dat de gebrek aan woordenschatkennis je op een leerling in de eerste plaats verkeerd spoor kan zetten deze tekstversie onvoldoende schooltaalwoorden heeft een dekkingspercentage van 70 zoals aanbrenge immers het ken d w z dat de lezer 70 van de woorden merk maatregelen bevestigen hoewel kent we moeten zei een uit singapore tegen we hebben geen meer singapore is maar een klein met een sterk we met zo n dat we niet anders kunnen ik een huis met een aan beide het er voor de mensen is dit nog steeds de van wonen maar dat is een niet meer te geworden 1 uit hajer meestringa 1995 april 2005 nummer 4 34e jaargang 40 onderzoekers zoals hajer meestringa gebruikt bijvoorbeeld in een klein wedstrijd 1995 toonden aan dat een lezer min-

stens je de tekst van de poster eens afdrucken 90 van de woorden moet kennen om een in het schoolkrantje en dergelijke die sug tekst redelijk goed te begrijpen zo n hoog gesties kunnen inderdaad helpen maar als percentage klinkt alarmerend als we het je de posters en de werkschriftjes waarin brussels doelpubliek voor ogen houden gatenteksten en te verklaren woorden staan nader bekijkt merk je direct dat de overvloed aan invuloefeningen ongeinteres seerdheid in de hand werkt er schuilt ook het posterproject het gevaar in dat woordenschatlijstjes de bovenhand zouden krijgen het posterproject is een van die middelen waarmee leerlingen hun woordenschat blijkbaar vonden de ontwikkelaars zelf ook vanaf het eerste jaar secundair onderwijs dat enkel werken met de werkschriftjes wat kunnen uitbreiden bots 1999 meys van karig en negatief schools was wellicht ook der veer 1999 het materiaal dat ontwik daarom ontwierp de projectgroep het keld werd door het projectbureau en uitge woordenweb 3 met woordenweb kunnen verij partners rotterdam bestaat uit een leerlingen gedurende heel het schooljaar set van 35 posters een werkschrift voor de regelmatig en op eigen niveau hun kennis leerling en een handleiding voor de leraar in van de schooltaal uitbreiden en testen het de praktijk is het meestal zo dat een leraar voordeel van dit web is dat leraren de nederlands een uurtje besteedt aan de 10 mogelijkheid krijgen om ook vaktaalwoor woorden van die week hij gaat op dat den toe te voegen bij het onderdeel ande moment expliciet met de woorden aan het re woorden brengt de leraar bijvoorbeeld werk de ontwikkelaars van het vaktaalwoorden geschiedenis over het posterproject benadrukken echter dat het onderwerp romeinen in of woorden in ver belangrijk is dat er op grote schaal gewerkt band met voeding voor het vak biologie wordt met andere woorden dat zoveel mogelijk leraren in zoveel mogelijk vakken de schooltaalwoorden in hun materiaal goed woordenschat toetsen opdrachten uitleg en instructie ver werken uit de ervaring van de scholen blijkt onderwijs dat dit essentieel is alleen als de aanbren ger van de woorden expliciet met de woor hoewel deze computeroefeningen al voor den aan de slag gaat en als de andere lera een deel de demotivatie van leraar en leer ren impliciet de woorden verwerken in hun ling kunnen indijken hebben een achttal les kunnen de leerlingen erin slagen de scholen uit het brusselse en nascholing woorden receptief te beheersen brussel 4 begin vorig schooljaar afgespro ken om motiverende oefeningen en materi dat daarbij heel wat organisatie planning alen aan te maken als alternatief voor de en afspraken nodig zijn spreekt voor zich 2 invuloefeningen bij de ontwikkeling ervan in verband met de motivatie van leerlingen werd rekening gehouden met enkele kan je in de handleiding enkele suggesties belangrijke principes van goed woorden lezen zoals leerlingen laten aangeven wan schatonderwijs we kozen voor de volgen neer een leraar het woord tijdens een les de 34e jaargang nummer 4 april 2005 41 principes van goed woordenschatonderwijs zowel het begrip concept bijvoorbeeld stuk tekst waarin een gedachte wordt ontwikkeld als het woord label bijvoorbeeld alinea zijn van belang bij het leren een woord kennen leren betekent dat er meer betekenisrelaties van allerlei aard beelden associaties synoniemen aan gekoppeld worden om een woord met voldoende gevarieerde betekenissen te vullen heb je ver schillende contexten nodig het woord moet binnen een bepaalde tijdspanne verschillende keren herhaald worden de fas-

es waarin woorden worden geleerd zijn aanbieden hypothese laten vormen en semantiseren met betekenis sen vullen consolideren vastzetten in het geheugen en controleren er moet in alle lessen aandacht geschonken worden aan woorden begrippen al dan niet binnen de vakcontext er moet een zekere afstemming zijn tussen leraren over de grenzen van vakken en leerjaren heen zo functioneel mogelijke taakgerichte spreek luister lees en schrijfmomen ten waarin leerlingen het grote werk doen zijn efficiënte woord leermomenten deze principes hebben we in een con verleiden tot een optelsom soms kan crete kijkwijzer vertaald die we gebrui een oefening zo motiverend zijn en uit ken als waardemeter voor oefeningen nodigen tot samenwerking dat de en activiteiten daarbij laten we ons niet andere criteria er wat minder toe doen kijkwijzer de oefeningen bieden woorden in contexten aan de oefeningen geven leerlingen de mogelijkheid te werken met woorden die met elkaar te maken hebben netwerken de oefeningen zetten aan tot denkactiviteiten de oefeningen zijn leuk uitdagend motiverend taakgericht de oefeningen zijn open er kan samengewerkt worden de oefeningen zijn gevarieerd qua werk en groeperingsvorm de oefeningen bereiken hun doel rekening houdend met de fase in de woor denschatdidactiek de oefening zet de leerling aan zelfstandig betekenis te geven aan woorden leerstrategieen april 2005 nummer 4 34e jaargang 42 lesideeen en lessuggesties om woorden aan te brengen hieronder vindt u bij wijze van voorbeeld enkele lesideeen en verwerkingsuggesties 5 die aansluiten bij poster 1 zie figuur 1 poster 1 lesideeen figuur 1 poster 1 34e jaargang nummer 4 april 2005 43 1 gesprek met de leerlingen over hun toekomstig beroep of het beroep van hun ouders familie idolen hierin worden al enkele woorden gebruikt en op het bord genoteerd bv welke factoren spelen er mee bij het kiezen van een job de talen die je spreekt je diploma laat eventueel de leerlingen de factoren zelf invullen op het bord in de map let wel je kan niet vragen van de leerlingen om alle posterwoorden in een zin te laten gebruiken of te verklaren sommige woorden moeten ze alleen maar kunnen begrijpen in de context 2 de teksten uitdelen samen lezen bespreken verder uitleggen en de posterwoorden laten onderstrepen je toekomstige baan heel belangrijk het hart is het symbool van de liefde ieder mens heeft liefde nodig maar om te leven heb je in de meeste landen ook geld nodig als je later zelfstandig wilt zijn is het belang rijk dat je zelf de kost verdient er spelen heel wat dingen mee bij het kiezen van een baan je moet weten wat je wilt en wat voor opleiding je daarvoor nodig hebt ook moet je kijken wat voor eigenschappen je zelf moet hebben om die baan goed te kunnen doen voor sommige beroepen moet je bijvoorbeeld goed tegen stress kunnen a s maandag is er een voorlichtingsavond over beroepen daar moet je absoluut naar toe als je meer informatie wilt over de baan die jou leuk lijkt wie weet kom je ook nog op alternatieve mogelijkheden voor een baan er komen oud leerlingen vertellen over hun job zo kun je je keuze baseren op verhalen van mensen die al ervaring hebben vanwege de drukte die we die avond verwachten moet je je wel inschrijven bij de secretaressen van de school alleen de mensen die zich hebben ingeschreven kunnen naar de avond de overige mensen hebben pech gehad verschillende manieren vinden om woorden voor het grijpen kruiswoordraadsels aan te bieden en te semantiseren is niet evi woordraadsels door elkaar gehaspelde dent ook niet als je met vertegenwoordig

woorden zijn op zich geen nieuwigheden gers van acht scholen rond de tafel zit voor maar maken het materiaal aantrekkelijk de derde en de vierde fase van de voor hieronder vindt u een voorbeeld van een denschatdidactiek de consoliderings en gatentekst en een carrousel evaluatiefase lagen de mogelijkheden echter april 2005 nummer 4 34e jaargang 44 poster 1 oefening gatentekst op het einde van de les zie hoger geven de leerlingen de bladen terug en krijgen ze een versie waarin de posterwoorden weggelaten zijn ze vullen de posterwoorden individueel in je toekomstige baan heel belangrijk het hart is het van de liefde ieder mens heeft liefde nodig maar om te leven heb je in de meeste landen ook geld nodig als je later wilt zijn is het belangrijk dat je zelf de kost verdient er heel wat dingen bij het kiezen van een baan je moet weten wat je wilt en wat voor opleiding je daarvoor nodig hebt ook moet je kijken wat voor je zelf moet hebben om die baan goed te kunnen doen voor sommige beroepen moet je bijvoorbeeld goed tegen stress kunnen maandag is er een voorlichtingsavond over beroepen daar moet je naar toe als je meer informatie wilt over de baan die jou leuk lijkt wie weet kom je ook nog op mogelijkheden voor een baan er komen oud leerlingen vertellen over hun job zo kun je je keuze verhalen van mensen die al ervaring hebben de drukte die we die avond verwachten moet je je wel inschrijven bij de secretaresses van de school alleen de mensen die zich hebben ingeschreven kunnen naar de avond de mensen hebben pech gehad de posterwoorden zelfstandig alternatief absoluut vanwege meespelen overige de eigenschap het symbool baseren op a s aanstaande poster 1 oefening carrousel organisatie groepjes van vier werkwijze 1 verklaar zoveel mogelijk woorden gedurende een minuut 2 daarna geef je het blad aan een medeleerling verbeter eventueel maar vul vooral de lege plekken aan gedurende een minuut 3 dit herhaal je nog driemaal daarna overloop je je schema met je buur 34e jaargang nummer 4 april 2005 45 woord betekenis zelfstandig alternatief absoluut vanwege meespelen de eigenschap het symbool overige baseren op a s aanstaande 4 schrijf nu drie zinnen waarin telkens een door jou gekozen posterwoord voorkomt maar schrijf dit woord niet neer laat de plek waar het woord moet komen open je buur leest de zinnen en vult nu de zinnen aan zin 1 zin 2 zin 3 dat vooral de spellen in verband met de boven werkvormen die interactie en coöperatie posterwoorden in trek zijn bij leerlingen en ratie inhouden zodat de algemene taalvaar leraren hoeft geen betoog het gebroken digtheid wordt vergroot zinnenspel het elektrospel memoryspel ganzenbordspel woordenrally kwartet spel in figuur 2 vindt u het ganzenbordspel en de en bingospel scoren echt het zijn daaren woord en vraagkaarten die erbij horen april 2005 nummer 4 34e jaargang figuur 2 ganzenbordspel 46 je mag 5 plaatsen vooruit als je de volgende zin kunt vervolledigen je hebt geen zin om te eten om 34e jaargang nummer 4 april 2005 schaars je eetlust te snoep je best wat minder 47 spelregels ganzenbordspel organisatie groepjes van 2 tot 6 spelers lukrake samenstelling minimum 20 woorden maximum 60 woorden minimum 10 kanskaarten maximum 30 kanskaarten je begint bij start wie het eerst aan het einde komt is gewonnen je gooit om de beurt met een dobbelsteen je mag zoveel vakjes vooruit als je dobbelsteen aangeeft op elk gekleurd vakje moet je een roze woordkaart nemen de kleur van het vakje waarop je staat bepaalt wat je met het woord moet doen rood wat betekent het woord als je het niet kunt uit-

leggen gebruik je het in een zin zodanig dat de betekenis duidelijk wordt indien het je lukt ga je naar het volgende rode vakje anders ga je naar het vorige rode vakje of terug naar start groen geef een synoniem of antoniem of een voorbeeld van het woord indien het je lukt ga je naar het volgende groene vakje anders ga je naar het vorige groene vakje of terug naar start geel maak een zin waarin het woord kan voorkomen op de plaats van het woord zeg je biep wie het eerst een teken geeft en het woord raadt mag samen met jou naar het volgende gele vakje indien het niet lukt blijven jullie ter plaatse staan als je op een vraagteken belandt moet je een blauwe kanskaart met vraagtekens nemen daarop staat wat je moet doen in groep bepaal je wat juist en fout is als je er niet uit komt doe je een beroep op je leerkracht resultaten belangrijk daarbij is dat leerlingen ervaren dat al hun leraren zich gezamenlijk inspannen we leggen er nog eens de nadruk op dat om hen te helpen deze expliciete oefeningen niet los mogen worden gezien van de eerder impliciete aan de vraag blijft natuurlijk of al die inspanningen die in alle lessen door alle leraren worden gedaan ook resultaten opleveren weten gehanteerd juist in de combinatie van schappelijk onderzoek is er niet verricht beide schuilt de kracht van het project maar leerkrachten getuigen dat de leerlingen april 2005 nummer 4 34e jaargang 48 zelf aanhalen wanneer een leraar een ook bij leerkrachten bereik je een doelstel schooltaalwoord gebruikt ze herkennen ze lingo die je als nascholer wel in je hoofd hebt d w z worden zich bewust van het belang maar die je aanvankelijk niet vooropstelde van begrippen en woorden binnen hun leerze worden zich namelijk bewuster van hun proces en begrijpen ze ook beter in een taalgebruik en de taalmoeilijkheden van hun tekst of proefwerk uit zowel de rechtstreek leerlingen ze zoeken er oplossingen voor de evaluatie van de woordkennis als de indien verlagen niet langer automatisch hun recte toetsing verwerkt in toetsvragen en taalniveau hun pedagogisch didactisch werkbladen blijkt dat de leerlingen de woorden handelen d w z hun instructie begeleiding de receptief beheersen en evaluatief handelen wordt taliger ze merken ook dat aandacht besteden aan het aantal namelijk 280 schooltaalwoorden taal op langere termijn geen tijdverlies is per jaar lijkt weliswaar een druppel op een integendeel ze praterover met hun collega's in het eerste jaar van het secundaire onderwijs ze ontwikkelen en bespreken samen met de leerkrachten zou een materiaal ze leren van elkaar ze hebben leerling al zo'n 15 000 het over de manier waarop ze hun lessen voor sommige woorden moeten beheer opzetten over wat wel of niet werkt kortom scholen is het beter om te zien aangezien de poster over allerlei aspecten van taalbeleid zie ook beter om met een woorden hoogfrequente de twee themanummers van voorbij opstapje zoals het schooltaalwoorden zijn vallen al eens termen als taalgericht vakon posterproject te de ontwikkelaars hebben derwijs en samenwerkend leren voor starten dan ze geselecteerd op basis sommige scholen is het beter om met een meteen een van frequentie in allerlei opstapje zoals het posterproject te starten algemeen schoolboeken is dat aan dan meteen een algemeen allesomvattend allesomvattend tal toch belangrijk het taalbeleidsplan op papier te zetten op zich taalbeleidsplan op posterproject vormt een is het posterproject aangevuld met de papier te zetten concrete ingang om met brusselse materialen dus doel en middel die woorden te werken en woordleerstrategieën aan het verzoek van mijn

collega heb ik nu te leren en dit blijkt te luk ingewilligd mijn ongeordende gedachten ken leerlingen haken niet meer af als ze een inadequaar woordgebruik en verkeerde stijl onbegrijpelijk schooltaal woord zien zijn zodanig aangepast dat de communicatie met mijn lezer hopelijk geslaagd is ik het aanleren van schooltaalwoorden met heb het posterproject er niet voor nodig aandacht voor woordenschatdidactiek en gehad maar het kan als element van een met motiverend materiaal biedt dus onverbreder taalbeleid een hulp zijn om die vaarwachte voordelen voor de leerlingen maar digheid te bereiken hilde leon nascholingscentrum brussels hoofdstedelijk gewest k bogaerdstraat 4 1020 brussel nascholing brussel skynet be nascholingbrussel be 34e jaargang nummer 4 april 2005 49 noten 1 we moeten omhoog zei een architect uit singapore tegen me we hebben geen keuze meer singapore is maar een klein eiland met een sterk groeiende bevolking we kampen met zo'n ruimtegebrek dat we niet anders kunnen vanzelfsprekend gun ik iedereen een huis met een tuin aan beide zijden het liefst eromheen voor de meeste mensen is dit nog steeds de ideale wijze van wonen maar dat is een niet meer te verwezenlijken droom geworden 2 scholen die het posterproject willen invoeren kunnen de invoeringsmodule woordenschat in alle vakken van bree 1999 raadplegen ze kunnen ook een beroep doen op externe ondersteuning zie infra 3 uitgeverij partners postbus 639 nl 3009 ap rotterdam tel 00 31 10 407 15 63 fax 00 31 10 407 16 44 e mail partners cedgroep nl 4 het nascholingcentrum brussels hoofdstedelijk gewest vzw werkt netoverschrijdend en heeft als taak specifieke nascholingsprogramma's te ontwikkelen voor en vorming te geven aan leraren directies en andere onderwijzers die werken in het basis en secundair onderwijs van het brussels hoofdstedelijk gewest 5 deze lesideeën zijn ontwikkeld aan het koninklijk atheneum emanuel hiel schaarbeek april 2005 nummer 4 34e jaargang 50 bibliografie bots r 1999 het posterproject 1 woordenschatuitbreiding voor leerjaar 1 in het voortgezet onderwijs geschikt voor vmbo havo en vwo handleiding en werkschrift rotterdam partners hajer m meestringa t 1995 schooltaal als struikelblok didactische wenken voor alle docenten bussum coutinho meys d van der veere 1999 het posterproject 2 woordenschatuitbreiding voor leerjaar 2 in het voortgezet onderwijs geschikt voor vmbo havo en vwo handleiding en werkschrift rotterdam partners themanummer taalbeleid 1 vonk 31 1 sept okt 2001 themanummer taalbeleid 2 vonk 31 2 nov dec 2001 van bree d 1999 woordenschat in alle vakken invoeringsmodel voor het posterproject en woordbreker rotterdam partners van den nulft d verhalen m 2002 met woorden in de weer praktijkboek voor het basisonderwijs bussum coutinho verhalen m verhalen s 2001 woorden leren woorden onderwijzen handreiking voor leraren in het basis en voortgezet onderwijs hoevelaken cps 34e jaargang nummer 4 april 2005